

POHJANMAAN EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN MALLI

The background features abstract watercolor-style shapes. A large, irregular teal shape occupies the center-left, with a smaller, circular orange shape overlapping its bottom right corner. The text is overlaid on these shapes.

Ehkäisevän päihdetyön muistilista

I.-6.lk

Koulun nimi:

Henkilö, joka vastaa suunnittelusta,
dokumentoinnista ja seurannasta:

Lukuvuosi:

Koulun ehkäisevän päihdetyön muistilista on työkalu ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun ja dokumentointiin. Taulukoissa esitetään ehdotuksia ehkäisevän päihdetyön aktiviteeteista, joita alakoulussa voi suunnitella, tavoitella ja toteuttaa.

Lisää materiaalia koulun ehkäisevään päihdetyöhön löytyy osoitteesta www.pepp.fi.

Ohjeet

Kyllä	Kuka?	Koska?	✓
X	luokanvalvoja	toukokuu	X

Kyllä = Toteutetaan: laittakaa ruksi ruutuun, kun olette päättäneet, että aiotte toteuttaa toiminnon lukuvuoden aikana.

Kuka? = Kenellä on vastuu siitä, että toiminto toteutetaan, tai kuka toteuttaa sen?

Koska? = Toteutetaanko se syksyllä, keväällä, tiettyinä kuukautena tai päivämääränä?

✓ = Ruksi ruutuun, kun toiminto on toteutettu.

Sisällysluettelo

Oppilaat.....	1
Henkilökunta	2
Huoltajat.....	3
Opetus.....	4
Yleinen terveyden edistäminen	5
Yhteistyö ja verkostotyö	6
Kouluterveyskysely	7
Koulun säännöt ja ohjeistukset	8
Koulun ehkäisevän päihdetyön suunnitelma.....	9
Ehkäisevän päihdetyön arviointi	10

Oppilaat

Yleistä

- Opettajia kannustetaan puuttumaan oppilaiden keskusteluihin ja kysymyksiin päihteistä
- Terveystarkastaja, kuraattori ja koulupsykologi esittäytyvät oppilaille
- Ehkäisevän päihdetyön teemapäivä koko koululle

Kyllä	Kuka?	Koska?	✓

Oppilaille kerrotaan mistä saa tietoa, jos epäilee omaa päihteiden ongelmakäyttöä ja mistä saa apua, jos läheisen ihmisen päihteidenkäyttö huolestuttaa

- Koulun kotisivuilta
- Aamunavauksessa
- Kouluterveydenhuollosta
- Teemapäivänä
- Koulun kalenterista
- Terveystarkastuksessa
- Wilman tai Helmen kautta
- Luokanvalvojalta
- Koulun tai terveydenhuollon ilmoitustaululta

Koulumatkat, -retket ja tapahtumat

- Matkalle/retkelle lähtevät oppilaat keskustelevalt matkan pelisäännöistä opettajan kanssa
- Oppilaiden kanssa keskustellaan päihteitä koskevista säännöistä (myös esim. energiajuomat) eri tapahtumiin liittyen (esim. discot)
- Tiedottaminen siitä, mistä koulun ehkäisevän päihdetyön suunnitelma löytyy, jos haluaa tietää lisää

Poissaolot

- Koululla on poissaoloihin liittyvä toimintasuunnitelma
- Koulupoissaoloihin liittyvää toimintasuunnitelmaa käytetään ja noudatetaan

Henkilökunta

	Kyllä	Kuka?	Koska?	✓
• Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelman läpikäyminen henkilökunnan kokouksessa				
• Henkilökunnalle on yhteiset pelisäännöt koskien päihteiden käyttöä työajalla, ja sääntöjä noudatetaan				
• Henkilökunnalle on ohjeistus, miten puuttua oppilaiden päihteidenkäyttöön				
• Arvokeskustelu päihteidenkäytöstä, terveyden edistämisestä ja omasta ammattiroolista				
• Keskustelu ehkäisevän päihdetyön eettisistä lähtökohdista				
• Ohjausta ja tukea henkilökunnalle, miten puhua päihteistä ja puuttua päihteiden käyttöön				
• Ohjausta ja tukea henkilökunnalle, miten ottaa huomioon oppilaat, joiden läheisten päihteiden käyttö aiheuttaa ongelmia läheisille				
• Ohjausta ja tukea henkilökunnalle, miten tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa, kun on huoli oppilaasta				
• Henkilökunta tietää mistä löytää apua, jos on jos on huolissaan oppilaan hyvinvoinnista				
• Henkilökunnalle tiedotetaan ehkäisevän päihdetyön ja muista terveyden edistämisen koulutuksista, ja kannustetaan osallistumaan				
• Asiantuntijan luento päihdeteemaan liittyen esim. opettajakokouksessa				
• Oppilashuoltoryhmä saa koulutusta aiheesta				
• Koko henkilökunnalla on selkeät ohjeet lasten-suojeluilmoituksen tekemisestä, ja tieto siitä, mitä se tarkoittaa käytännössä				

Koululla on nimetty vastuuhenkilö, joka kertoo pelisäännöistä ja toimintamalleista sijaisille ja uusille työntekijöille.

Nimi:

Huoltajat

	Kyllä	Kuka?	Koska?	✓
• Viesti huoltajille, kun oppilaille järjestetään teemapäivä terveysteemalla	☐	____	____	☐
• Vanhempainilta päihdeteemalla (esim. EHYT:in valmiiden mallien avulla)	☐	____	____	☐
• Huoltajien rohkaiseminen puhumaan päihteistä kotona nuorten kanssa	☐	____	____	☐
• Erilaisten (päihteettömien) juhlimistapojen huomioiminen juhlapyhien ja koulujenpäättäjien yhteydessä vanhempainkokouksissa tai viestillä	☐	____	____	☐
• Keskustelu koulunpäättäjisiin ja -aloitukseen liittyvästä juhlistamisesta, joka on joillekin nuorille päihteidenkäytön aloittamisajankohta	☐	____	____	☐
• Tiedottaa koulun päättävän vuosiluokan vanhempia mihin voi kääntyä, jos on huolissaan oppilaan päihteidenkäytöstä päättyneen koulunkäynnin jälkeen	☐	____	____	☐
• Ulkopuolisten pitämät luennot huoltajille	☐	____	____	☐

Vahvan mutta lempeän vanhemmuuden on todettu olevan yksi parhaiten suojaavista tekijöistä päihteiden käyttöä vastaan.

Opetus

Koulu seuraa PEPPin ehkäisevän
päihdetyön vuosikelloa

Kyllä	Ei	Kuka vastaa?

Vaihtoehtoisesti:

Opetuksessa, teemapäivänä
tai muuna ajankohtana
käsitellään **syksyllä**:

Lk
7 8 9 Aine

Alkoholia				
Kannabista				
Kiusaamista				
Medialukutaitoja				
Mielenterveyttä				
Nikotiinituotteita				
Pelaamista (digi- ja raha)				
Muita päihteitä				
Riippuvuutta				
Sosiaalisia taitoja				

Ja **keväällä** käsitellään:

7 8 9 Aine

Alkoholia				
Kannabista				
Kiusaamista				
Medialukutaitoja				
Mielenterveyttä				
Nikotiinituotteita				
Pelaamista (digi- ja raha)				
Muita päihteitä				
Riippuvuutta				
Sosiaalisia taitoja				

Katso vinkkejä ainerajat ylittävästä opetuksesta PEPPin ehkäisevän
päihdetyön käsikirjasta kouluhenkilökunnalle.

Yleinen terveyden edistäminen

	Kyllä	Kuka?	Koska?	✓
• Koululla on kiusaamisen vastainen suunnitelma (esim. KiVa)				
• Kiusaamisen vastaista suunnitelmaa käytetään				
• Koulu panostaa viihtyisään kouluympäristöön				
• Koulu suunnittelee ja toteuttaa mukavia aktiviteetteja oppilaille välitunneille				
• Koululla on järjestetty välituntivalvonta				
• Oppilailla on merkityksellistä tekemistä jälki-istuntojen aikana, esim. sosiaalisten taitojen tai tunnetaitojen vahvistamisen tehtäviä				
• Koulu panostaa oppilaiden ja henkilökunnan mielenterveyden edistämiseen				
• Koulu tekee omia tutkimuksia esimerkiksi oppilaiden päihteidenkäytöstä ja viihtyvyydestä koulussa				
• Kouluterveydenhuolto tekee yhteenvedon oppilaiden päihteidenkäytöstä terveystarkastuksen tuloksista				
• Koulualueella on kieltokyltit koskien nikotiinituotteiden käyttöä				
• Koulu kannustaa oppilaita osallistumaan vapaa-ajan toimintaan, esimerkiksi järjestämällä minimessun, jossa yhdistykset saavat esitellä toimintaansa				
• Koulu panostaa yhteishengen ja yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen				

Tässä mainitut toimenpiteet ovat yleisiä ehdotuksia siitä, mitä eri, terveyttä edistäviä toimintoja koulussa voidaan toteuttaa. Osa ehdotuksista ovat yleisellä tasolla, ja vaativat suunnittelua, jotta ne voidaan toteuttaa. Yleinen terveyden edistäminen suojaa myös päihteidenkäytöltä ja muulta riskikäyttäytymiseltä.

Yhteistyö ja verkostotyö

Yhteistyökokous paikallisten kauppojen kanssa

- Näpistelystä
- Ikärajojen valvonta;
alkoholi- ja tupakkatuotteiden myynti
ja alaikäisille välittäminen
- Energiajuomien myynti
- Muuta:

Kyllä	Kuka?	Koska?	✓

Yhteistyö ja verkostoituminen:

- Kunnan nuorisotyöntekijät
- Seurakunta
- Kolmas sektori
(esim. EHYT, MLL, Punainen Risti)
- _____
- _____
- _____
- _____
- Poliisi
- Sosiaalitoimi
- Muita terveyden edistämisen verkostoja
- Muu:

Vaikka koulun omat opettajat ja muu henkilökunta ovat parhaita itse pitämään päihdekasvatustunnit, ulkoiset toimijat voivat täydentää opetusta. He voivat kertoa oppilaille toiminnastaan, olla mukana asiantuntijoina, tai olla mukana kun koulu järjestää erilaisia tapahtumia.

Moni organisaatio on lisäksi tuottanut laadukasta päihdekasvatusmateriaalia, jota voi käyttää oppitunneilla (Folkhälsomyndigheten, 2010).

Kouluterveyskysely

Koulun tulokset käydään läpi henkilökunnassa

- Henkilökunnan kokouksessa
- Teemapäivän tai erillisen kokouksen yhteydessä
- Ulkopuolisen asiantuntijan kanssa

Kyllä	Kuka?	Koska?	✓

Koulun oppilashuoltoryhmä käy läpi koulun tulokset

- Omassa kokouksessaan
- Yhteistyössä muiden koulujen kanssa
- Ulkopuolisen asiantuntijan kanssa

Koulun/kunnan keskeisimmät tulokset käydään läpi oppilaiden kanssa

- Osana opetusta
- Aamunavauksessa
- Oppilaskunnan hallituksen kanssa

Huoltajat saavat koulun/kunnan tuloksen

- Vanhempainillassa
- Wilman tai Helmen kautta
- Koulun kotisivuilta

Verkostot

- Koulun edustaja kertoo tuloksista koulun verkostoissa
- Koulun tulokset käydään läpi alueellisesti

Toimenpiteet, joihin Kouluterveyskyselyn tulosten käsitteleminen on johtanut

- Oppilaiden ehdotuksia on toteutettu
- Teemapäivä oppilaille
- Koulutusta henkilökunnalle
- Vanhempainkokous
- Muuta

Koulun säännöt ja ohjeistukset

Oppilaille ja huoltajille kerrotaan koulun päihteitä koskevista säännöistä

	Kyllä	Kuka?	Koska?	✓
• Hyväksymiskirjeessä				
• Luokanopettajalta				
• Aamunavauksessa				
• Koulun kalenterissa				
• Koulun esitteessä				
• Koulun kotisivuilla				
• Oppitunnilla				
• Vanhempainillassa				
• Kehityskeskustelussa				
• Wilman tai Helmen kautta				
• Muualla:				
• Koulun päihteitä koskevat säännöt käydään läpi oppilaskunnan hallituksen kanssa				
• Luokanvalvoja keskustelee koulun päihteitä koskevista säännöistä sekä päihdetoimintasuunnitelmasta oppilaiden kanssa				
• Muuta				

Jokaisella koululla suositellaan olevan ehkäisevän päihdetyön suunnitelma ja toimintamalli. Suunnitelma sisältää koulun säännöt, tavoitteet ja linjaukset päihteisiin liittyen, kun taas toimintamalli sisältää konkreettisia toimintaohjeita ja -malleja siihen, miten reagoidaan tilanteisiin, joissa yhtä tai useaa oppilasta epäillään päihteidenkäytöstä kouluajalla tai -alueella (Hübinette, 2003).

Koulun ehkäisevän päihdetyön suunnitelma

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tarkoituksena on kuvata koulun toiveita – säännöt koskien päihteidenkäyttöä, tarkoitus ja tavoitteet, ja mitä ehkäiseviä toimenpiteitä koulussa toteutetaan. Alta löytyy esimerkkejä säännöistä, jotka voivat löytyä koulun järjestyssäännöistä ja koulun ehkäisevän päihdetyön suunnitelmasta.

Tarkoitus ja tavoitteet

- Toimintamallimme tarkoituksena on ehkäistä, huomata ja puuttua päihteidenkäyttöön
- Tavoitteena on ehkäistä lasten ja nuorten päihteidenkäyttöä, huomata ongelmakäyttö ajoissa, ja kouluajan aikana auttaa lapsia ja nuoria, jotka pyrkivät vähentämään päihteidenkäyttöä tai lopettamaan sen kokonaan
-
-

Koulun säännöt koskien päihteitä

- Koulualueella on kiellettyä käyttää alkoholia ja nikotiinituotteita (koskee kaikkia; oppilaita, henkilökuntaa, huoltajia ja muita koulualueen käyttäjiä)
- Alkoholin käyttö on kiellettyä koulun tiloissa, myös esimerkiksi vanhempainiltojen aikana.
- Alaikäiset eivät saa pitää mukanaan alkoholi- tai nikotiinituotteita.
-
-

Säännöt koulun järjestämille retkille ja matkoille

- Kaikki aikuiset sitoutuvat olemaan käyttämättä alkoholituotteita matkan aikana
- Kaikki aikuiset sitoutuvat olemaan käyttämättä nikotiinituotteita oppilaiden edessä
- Kaikki aikuiset sitoutuvat olemaan välittämättä alkoholi- ja nikotiinituotteita oppilaille
- Oppilaat sitoutuvat päihteettömään matkaan/retkeen
- Koulun päihteitä koskevat säännöt koskevat myös matkaa/retkeä
-
-

Ehkäisevän päihdetyön arviointi

Lyhyt itsearviointi koulun ehkäisevästä päihdetyöstä lukuvuoden aikana:

Mikä toimi hyvin tavassamme toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä?

Mitä haasteita kohtasimme?

Mitä voimme tehdä ensi vuonna toisin?

